

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาวะของประชาชนขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตอันดำรงอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมรวมเรียกว่า “ระบบสุขภาพ” ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของสังคมไทยที่มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุข” โดยมีแนวคิดของการพัฒนาในแนวทางของ “ระบบสุขภาพพอเพียง” ซึ่งมีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ การที่คนไทยมีสุขภาพดี ความสามารถในการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ดี การอาศัยอยู่ในสังคมที่ดี และการมีวิถีสุขแบบพอเพียง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2551, 1) การมีระบบสุขภาพที่เหมาะสมเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้เกิดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขได้ และนำไปสู่คุณลักษณะที่พึงประสงค์คือ “คนไทยมีสุขภาพะยังยืน” ซึ่งหมายถึง คนไทยที่มีสุขภาพดีครบในสี่มิติ ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา ดังนั้น “ระบบสุขภาพ” ที่มีคุณลักษณะสร้างเสริมให้คนไทยมีสุขภาพะที่ยั่งยืนย่อมจะเป็นหลักประกันความยั่งยืนของการมีสุขภาพะถ้วนหน้าได้ ซึ่งเป็นเป้าประสงค์หลักของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่มุ่งขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ภาวะดังกล่าว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับในระบบสุขภาพ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่มุ่งไปสู่การมีสุขภาพะที่ดีของคนไทย ทำให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาสุขภาพมีความก้าวหน้าและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น มีผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์หลายคน เช่น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้นำเสนอยุทธศาสตร์สาธารณสุขแนวใหม่หรือการปฏิรูประบบสุขภาพ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ซึ่งต่อมาสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้นำมาเป็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสุขภาพโดยอาศัยพลัง 3 ประการ ได้แก่ พลังปัญญา พลังนโยบาย และพลังสังคม ซึ่งหากพลังทั้ง 3 นี้ได้มีการดำเนินการอย่างถูกต้องเหมาะสมย่อมทำให้เกิดความสมดุลของการสร้างเสริมสุขภาพะทั้ง 4 มิติ อันได้แก่ ทางกาย ทางจิตใจ ทางปัญญา และทางสังคม โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้ให้ความสำคัญกับมิติทางปัญญามากที่สุด เนื่องจากเป็นรากเหง้าของอีก 3 มิติ ซึ่งมาจากหลักคิดที่ว่า การขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ชีวิตไม่อาจนำไปสู่การมีสุขภาพะที่ดีได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้นำเสนอแนวคิดเรื่องของ

ระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารเพื่อสุขภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างทุนทางปัญญาให้ประชาชนสามารถค้นหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสุขภาพในมิติอื่นๆ ได้ (ประเวศ วะสี, 2551)

ระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารที่ทำให้บุคคลและส่วนต่างๆ ของสังคมรู้ทั่ว รู้ถึงกัน สื่อสารถึงกันได้ น่าจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบสุขภาพ ประเด็นเรื่องข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สู่มิติทางปัญญานั้น สังคมได้ประจักษ์แล้วว่ามีการขับเคลื่อนในหลากหลายรูปแบบทั้งการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ รายการ โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ เว็บไซต์ ฯลฯ โดยการขับเคลื่อนในหลากหลายรูปแบบนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มั่นใจว่าประชาชนในชาติหรือคนส่วนใหญ่มีโอกาสดำเนินการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามมิติทางปัญญาไม่ได้จบลงที่การเรียนรู้เท่านั้น แต่หมายรวมถึงการสื่อสารสิ่งที่รับรู้ร่วมกับคนรอบข้างและสังคมต่อเนื่องกันไป อันนำไปสู่สังคมที่มีความสมดุลในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ดวงพร คำคุณวัฒน์ นิยะนันท์ สำเภางเงิน และสุนิดา ศิวปฐมชัย (2551) เห็นว่า ระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารเพื่อสุขภาพส่วนใหญ่เป็นระบบที่มาจากส่วนกลาง และมีเป้าหมายที่คนกลุ่มใหญ่ในภาพรวมของประเทศซึ่งเป็นประโยชน์ แต่อาจตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาสุขภาพในแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่น ได้ไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากในแต่ละชุมชนท้องถิ่นมีวิถีการดำเนินชีวิต ลักษณะความเจ็บป่วย ความเชื่อ และวิถีการดูแลสุขภาพที่มีความเฉพาะและมีความแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ปัจจุบันจึงมีแนวคิดเรื่องการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารสุขภาพมีลักษณะเฉพาะทั้งในส่วนของสาระ รูปแบบ และช่องทางการสื่อสารที่สามารถตอบสนองความต้องการ และแก้ปัญหาสุขภาพของคนชุมชนท้องถิ่นได้ ระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารสุขภาพจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละชุมชนท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารมากที่สุด

ระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารเพื่อสุขภาพผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบเว็บไซต์เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้ช่วยลดข้อจำกัดและช่วยแก้ปัญหาในด้านต่างๆ เช่น เวลา สถานที่ ราคา มิติการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม การเข้าถึง การสร้างสรรค์ และเสรีภาพในการแสดงออก (พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์, 2547, 488) การสื่อสารในรูปแบบเว็บไซต์จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทรงประสิทธิภาพของการสื่อสารปัจจุบัน

ประเด็นการสื่อสารสุขภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นความต้องการของประชาชนในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารสุขภาพ แต่ด้วยอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ทำให้ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างออกไปบ้างทั้งในด้านการปฏิบัติและความเชื่อทางสุขภาพ ดังนั้น การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารสุขภาพในรูปแบบเว็บไซต์ที่มีกลุ่มเป้าหมายเพื่อประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนที่มีความสามารถและทักษะในการใช้ระบบสารสนเทศและการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงจำเป็นต้องผ่านกระบวนการศึกษาความต้องการทั้งในแง่รูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ใช้ เพื่อให้ช่องทางนี้เป็นอีกทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลทางด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของประชาชน อันนำไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์และรูปแบบการนำเสนอสารสนเทศเพื่อการสื่อสารสุขภาพในเว็บไซต์ของในประเทศและต่างประเทศ
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบเว็บไซต์สารสนเทศเพื่อการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นที่เหมาะสมกับประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษา 4 ลักษณะ คือ

1. การศึกษากลุ่มตัวอย่างเว็บไซต์เพื่อการสื่อสารสุขภาพที่เหมาะสม โดยการพิจารณาคัดเลือกจากโครงสร้างและองค์ประกอบของเว็บไซต์ เพื่อเป็นกรอบคำถามการสัมภาษณ์ในการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อรูปแบบการนำเสนอสารสนเทศและการสื่อสารสุขภาพในเว็บไซต์ โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยบุคลากรทางการแพทย์ และประชาชนที่มีโอกาสเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์
3. การพัฒนาเว็บไซต์สารสนเทศและการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสังคมพหุวัฒนธรรม โดยอาศัยความต้องการและความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนา

4. การประเมินเว็บไซต์สารสนเทศและการสื่อสารสุขภาพที่ได้พัฒนาแล้ว โดยมีผู้ประเมิน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มผู้ใช้เว็บไซต์

นิยามศัพท์

1. กลยุทธ์บนเว็บเพื่อการสื่อสารสุขภาพ หมายถึง วิธีการและรูปแบบการนำเสนอสารสนเทศสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งด้านเนื้อหาและการออกแบบ
2. การสื่อสารสุขภาพ หมายถึง การสื่อสารผ่านสื่อและช่องทางต่างๆ โดยสารมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสุขภาพ การสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ข่าวสารด้านสุขภาพ อันนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาพ การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูหลังการเจ็บป่วย
3. การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น หมายถึง การสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพในท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่น และสื่อในท้องถิ่นซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้แน่ใจว่าการสื่อสารนั้นสามารถเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง
4. ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ประชาชนในจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส
5. ระบบสุขภาพ หมายถึง ระบบและการจัดการทั้งหมดที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ที่มีจุดประสงค์หลักในการสร้างเสริม ป้องกัน รักษาฟื้นฟู และคงไว้ซึ่งสุขภาพของบุคคลและประชาชน
6. เว็บไซต์สุขภาพ หมายถึง เว็บไซต์ที่นำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสุขภาพที่ทันสมัย ดำเนินการโดยหน่วยงานที่ทำงานเพื่อสังคม ไม่มุ่งเน้นผลกำไรทางธุรกิจ และเป็นเว็บไซต์ยอดนิยม
7. สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง สังคมที่คนในสังคมมีความหลากหลายทางด้านวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม การนับถือศาสนาอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น